

พระพุทธศาสนากับการเมือง BUDDHISM AND POLITICS

พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ (สุข อุปการะ)

นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Philosophy Program Political Science

Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author Email : rudkaison@ksvs.ac.th

(Received : January 29, 2022 ; Revised : January 30, 2022 ; Accepted : February 3, 2022)

บทคัดย่อ

จากการศึกษาบทความนี้ “พระพุทธศาสนากับการเมือง” พบว่า การเมืองการปกครองการดูแลบริหารรัฐ ซึ่งมี 3 บริบททางการเมือง ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ ในพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องอิทธิปาทยไวั 3 ประการ คือ อัตตอิทธิปาทย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย ซึ่งเป็นคุณลักษณะเป็นผู้ทรงธรรม มีความยุติธรรม มีความรอบรู้ และ มีความเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ที่อยู่ภายใต้ของการปกครองอย่างถูกต้องและเป็นธรรม 2 ประการ คือ หลักกฎหมายและหลัก ศีลธรรม ผู้นำการปกครองจะต้องยึดถือเป็นข้อปฏิบัติ ให้เหมาะสมตามธรรม คือ หลักอภิปรายธรรม 7 หลักอคติ 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสัปปุริสธรรม 7 หลักจริต 6 ที่ชอบธรรมในการปกครอง ที่เรียกว่า ประชาธิปไตย ที่มีอำนาจ สิทธิ 3 แบบ คือ แบบราชาธิปไตย แบบโลกาธิปไตยและแบบธรรมาธิปไตย ที่มีสิทธิ ที่จะกระทำการใดๆ ที่ไม่ขัดต่อ สิทธิของผู้อื่นหรือขัดต่อศีลธรรม มีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง นอกจากนี้ ยังมีความเสมอภาคตามกฎหมายของ”ไตรลักษณ์“ และทางสังคม เช่น ชนชั้น เพศ และ มีภราดรภาพ คือ ความ สมัคสมานสามัคคีในหมู่คณะ แบบสามัคคีธรรมมาใช้ในสังคมไทย ที่ได้รับอิทธิพลจากโลกตะวันตก ในสังคมไทย ปัจจุบันอยู่ภายใต้ “การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข” โดยยึดเสียงของ ประชาชนเป็นเกณฑ์ในการประยุกต์วิธีการบริหารรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ ที่ได้กำหนดหน้าที่ของประชาชนไทยไว้ ในมาตรา 66-70 สำหรับคุณธรรมของชาวไทย มาประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างพอเหมาะพอสม ในการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย ซึ่งการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารบ้านเมือง และส่งเสริมให้ ประชาชนอยู่ในศีลธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือในการเมืองการปกครองของไทยในสมัยปัจจุบัน ที่เป็นผู้ สอนงานของพระมหากษัตริย์ ในส่วนที่ผู้ดูแลบริหารบ้านเมือง ที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการ บริหารบ้านเมืองของประเทศ เป็นต้น

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา, การเมือง, การปกครอง, หลักธรรม

Abstract

Based on the study of following article “Buddhism and politics”, it has been found that Politics Government Administration which have 3 contexts from Political, Social and economy. In the Buddha’s lifetime talk about sovereignty 3 reasons are supremacy of self, supremacy of public opinion and supremacy of the Dharma or righteousness those are Characteristics of Moral man should have justice, Knowledge and good maturation which is under proper governance and be fair with 2 reasons are principle of Law and principle of Morality. Leader of rule has to adherence practices with appropriate principles such as conditions of welfare 7, prejudice 4, sublime states of mind 4, virtues of a gentleman 7, characteristic behavior 6. Leader who use the Dharma to govern called democracy that have authorization 3 kinds are Monarchy system, supremacy of the world or public opinion system and supremacy of the Dharma or righteousness system which have right to do anything not conflict to other person right or conflict with moral have the freedom to do anything as you wish, without barriers. Beside There are also equality rules of three characteristics of existence (impermanence / subject to suffering / non-self) and society such as Social class, sex and brotherhood are Unity in the group like Fellowship to use in Thai society which get influenced by the Western world. Present Thai society is under “Democratic rule by the monarchy” by the voice of the people to be Criteria for the application of state administrative procedures as constitution that defined duty of Thai people in section 66-70 for the moral of the Thai people to behave and practice as Buddhist principles appropriately. In Thai Democracy, the principles of Buddhism in the administration encourage people keeping in moral as Buddhism. It is a tool of Thai politics in presents that serve the King’s task in part of administration that the principles of Buddhism apply the administration of the country, etc.

Keywords: Buddhism, Politics, Governance, Principles.

บทนำ

พระพุทธศาสนากับการเมือง จะเห็นได้ว่า เป็นกิจการบ้านเมืองที่เกี่ยวกับการบริหารประเทศ ซึ่งเป็นการ ดำเนินการตามนโยบายของประเทศ ในการบริหารราชการแผ่นดิน ในการปกครอง การดูแลคุ้มครองระวังรักษาและ บริหาร ซึ่งการเมืองการปกครองที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน โดยมีพระราชาเป็นใหญ่ปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนา ในครั้ง พุทธกาลที่มีสถาบันกษัตริย์การปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมในระบบความเชื่อจาก พระพุทธศาสนา ที่มีการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่มีระบบการปกครองในการจัดระบบ สังคมตามแบบชนชั้นปกครอง คือ ราชา ชนชั้นที่ถูกปกครอง คือ ราชภัก หรือข้าราชการ และประชาชนทั่วไป ชนชั้น ปกครอง มีหลักธรรมที่พึงปฏิบัติที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา เรียกว่า ทศพิธราชธรรม และข้อธรรมอื่นๆ ชนชั้นผู้ที่ถูกปกครองซึ่งสนองงานของพระราชามหากษัตริย์ ก็ ดำเนินตามชั้นชนปกครอง เป็นเรื่องที่น่าศึกษา เพราะการเมืองการปกครอง ถ้าดำเนินการปกครองได้ดี ก็จะ นำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองแก่บ้านเมือง

เพราะเหตุนี้ การเมืองการปกครองที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นการปกครองแบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ ระบอบการปกครองซึ่งมีพระราชาหรือพระมหากษัตริย์ ที่มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการ บริหารแคว้นแคว้น ในยุคพุทธกาล คือ ระบบราชาธิปไตยกับระบบสามัคคีธรรม ในระบบราชาธิปไตยที่มีอำนาจ สมบูรณ์ โดยไม่ต้องมีสภาและมติ เหมือนกับสังคมระดับเผ่า ที่ใช้กันก่อนสมัยพุทธกาล ที่มีอาณาเขตกว้างขวาง ไม่สามารถนำความคิดเห็นของเผ่ากับ กลุ่มคนที่ไม่ได้นับถือพระเวทที่อยู่ในรัฐเดียวกันได้ เพราะว่า รัฐปกครอง ด้วยระบบราชาธิปไตย เช่น รัฐมคธปกครอง โดยพระเจ้าพิมพิสาร รัฐโกศลปกครองโดยพระเจ้าปเสนทิโกศล รัฐวังสะปกครองโดยพระเจ้าอุเทน และรัฐอวันตี ปกครองโดยพระเจ้าจันทรปัชโชติ ระบบการปกครองแบบนี้ เป็นคู่แข่งกัน ในการต่อสู้แย่งชิงอำนาจกับระบบสามัคคี ธรรม แต่รัฐที่ปกครองด้วยระบบราชาธิปไตยจะมีความ เข้มแข็งมากขึ้น และได้ปราบปรามรัฐที่ปกครองด้วยระบบ สามัคคีธรรมไว้ในอำนาจเกือบหมด คงเหลือ แต่รัฐวัชชีรัฐเดียวที่ยังคงเข้มแข็งอยู่ แต่หลังจากพุทธปรินิพพานไม่นาน รัฐวัชชีก็ตกอยู่ใต้อำนาจของรัฐมคธ ซึ่ง ปกครองโดยระบบราชาธิปไตย การที่ระบบราชาธิปไตยมีความเข้มแข็งกว่า ระบบสามัคคีธรรม ในระบบ ราชาธิปไตย เป็นระบบของผู้ต้องการมีอำนาจและจะเผยแผ่อำนาจออกไป ส่วนระบบ สามัคคีธรรม มุ่งจัดการ ปกครอง ให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความผาสุกในบ้านเมือง มีระเบียบวินัยเครื่องดำรงความ สามัคคี เมื่อไม่มี ระเบียบวินัย เมื่อความสามัคคีหมดไประบบสามัคคีธรรมหรือประชาธิปไตยแบบสมัยโบราณก็พัง พินาศ อินเดียวในสมัยโบราณ มีการแข่งขันแย่งชิงอำนาจซึ่งกัน ประเทศที่มีอำนาจมากกว่าก็บุกรุกทำสงครามขยาย ดินแดน จนมาถึงยุคพุทธกาลมีแคว้น 16 แคว้น บางประเทศก็หมดอำนาจถูกยุบรวมเข้ากับแคว้นอื่นจึงเหลือ ประเทศ ที่ใหญ่อยู่ 4-5 ประเทศ อังคะ ก็เข้าไปอยู่ใต้อำนาจของมคธ กาสีก็อยู่ใต้อำนาจของแคว้นโกศล แคว้น โกศลและวัชชี เป็นแคว้นใหญ่มีอำนาจมาก แคว้นมหาอำนาจในครั้งพุทธกาล คือมคธ วัชชี โกศล วังสะ และ อวันตี แคว้นที่เกี่ยวข้อง กับพระพุทธศาสนา คือ แคว้นมคธ วัชชี และโกศล ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มาก แคว้นมคธมีชื่ออยู่ยั่งยืนที่สุด ส่วนแคว้นอื่นที่ใหญ่ในสมัยพุทธกาล พอถึงยุคหลังพุทธกาลก็ค่อย ๆ หมดไป แคว้นที่มีการปกครองต่างแบบกัน คือ แคว้นมคธกับแคว้นวัชชี แคว้นมคธปกครองแบบราชาธิปไตยแคว้นวัชชี

ปกครองแบบสามัคคีธรรม มีชนชั้นปกครอง หมุนเวียนกันขึ้นมาปกครอง แคว้นวัชชีแข่งอำนาจกับแคว้นมคธ หลังพุทธกาลแคว้นวัชชีได้เสียอำนาจแก่แคว้นมคธ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2547:2)

อย่างไรก็ตาม การปกครองประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข คณะผู้บริหารมีทั้งข้าราชการประจำ และข้าราชการนักการเมือง จำเป็นต้องมีกฎระเบียบในการบริหาร และที่สำคัญจำเป็นต้องมีความ สุจริตในหน้าที่ การจะเป็นผู้บริหารที่สุจริตได้ ก็ต้องศึกษาหลักธรรมทางศาสนา โดยเฉพาะจากพระพุทธศาสนา ซึ่งมี พระราชามหากษัตริย์และข้าราชการปอค่าประชาชน ผู้นับถือพระพุทธศาสนา ได้ใช้หลักธรรมในการบริหาร บ้านเมืองเป็นแบบอย่างให้ศึกษา ซึ่งการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหารบ้านเมืองนั้นได้มีมาแต่เริ่ม ประวัติศาสตร์ชาติไทย ดังที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักษ์ พันธ์ชูเพชร ได้กล่าวไว้ว่า “หลักการปกครองในสมัยสุโขทัย ส่งเสริมให้ประชาชนอยู่ในศีลธรรมมีพฤติกรรมที่ดีงามตามหลักศาสนาพุทธ มีพระสงฆ์มาสอนธรรมะในวันโกวันพระ พระมหากษัตริย์ปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา พลเมืองก็ได้รับอานิสงส์ทางความคิดมาจากพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการปกครอง” (จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2549:21-25) การเมืองการปกครองของไทยในสมัยปัจจุบัน ผู้สนองงานของพระมหากษัตริย์ คงต้องศึกษาประวัติศาสตร์ การเมืองสมัยสุโขทัยในส่วนที่ผู้ดูแลบริหารบ้านเมืองนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ เมื่อศึกษาแล้วสามารถ นำเสนอเพื่อประยุกต์ในการบริหารบ้านเมืองของประเทศไทยได้

ความหมายคำว่า “การเมือง”

คำว่า “การเมือง” คือ งานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน เช่นวิชาการเมือง ได้แก่วิชาว่าด้วยรัฐ การจัดส่วนแห่งรัฐ และการดำเนินการแห่งรัฐนอกจากนี้ คำว่า “การเมือง” ยังตรงกับภาษาอังกฤษ คำว่า “Polis” ที่มาจากภาษากรีก แปลว่า “นครรัฐ” ซึ่งเป็นการรวมตัวกันทางการเมืองที่ใหญ่กว่าระดับครอบครัวหรือ เผ่าพันธุ์ นครรัฐในกรีกสมัยโบราณ เช่น เมืองเอเธนส์และสปาร์ตา เป็นต้น (Prof. S.N., 1999:4) คำว่า “การ ปกครอง” ในภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า “Government” มาจากภาษากรีกเช่นเดียวกัน คือ คำว่า “Kybernetes” (Prof. K.C. Mishra, 1998:4) แปลว่า ผู้ถือหางเสือเรือโดยมีการเปรียบเทียบว่า มีรัฐบาลเป็นเรือ จึงเรียกว่า “รัฐนาวา” (จิโรโชค, 2540:4) โดยมีการเมืองการปกครองเป็นผู้ถือหางเสือของรัฐนาวา นั่นเอง “การปกครอง” ยังแปลตรง ๆ ได้ว่า การดูแล การให้ความคุ้มครองหรือ การบริหารนั่นเอง

จากความหมายของคำว่า “การเมือง” นั้นก็คือ กิจกรรม และกระบวนการ ที่เกิดขึ้นในระบบการเมือง โดยมี เป้าหมายเพื่อให้สังคมบรรลุถึงข้อตกลงทางผลประโยชน์ร่วมกัน ที่มีเป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากร หรือสิ่งที่มีคุณค่า ร่วมกันในสังคม เป็นมิติหนึ่งของพฤติกรรมความสัมพันธ์หรือสถาบันของมนุษย์ที่เกี่ยวข้อง กับการควบคุม การใช้สิทธิพล การใช้อำนาจและอำนาจหน้าที่ภายในระบบการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องของการสร้างและแบ่งปันอำนาจภายในระบบการเมือง หรือ ภายในรัฐ ซึ่งจากมิติของการแสวงหาและแบ่งปันอำนาจ การเมืองจะมีความหมายแคบลงมาเป็นเรื่องที่คู่กับการ ปกครอง (Government) แต่การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม โดยที่รัฐหรือผู้มีอำนาจและสิทธิพลไม่ว่าจะด้วย วัตถุประสงค์ใด อาจมองได้ว่าเป็นเรื่องของการครอบงำ หรือการมีอำนาจเหนือผู้อื่น ผ่านสถาบันต่าง ๆ ของรัฐ สะท้อนให้เห็นลักษณะของรัฐซึ่งเป็นชุมชน

ของมนุษย์ในพื้นที่อันมีเขตแดนที่แน่นอน สามารถใช้กำลังและความรุนแรงบนพื้นฐาน ของการอ้างความชอบธรรม หรือเป็นที่ยอมรับได้

พระพุทธศาสนากับการเมือง

ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มี วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตประชาชน มีรากฐานสำคัญจาก พุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง และพระพุทธศาสนาก็เป็นแหล่งที่มาอันสำคัญของอำนาจทางการเมือง แจ้งความเข้าใจ โดยทั่วไปแล้วคติโลกกับคตินิยมเป็นกระแสสวนทางกันอยู่ในที่ โดยเฉพาะกับการเมืองที่มีใน เป็นไปในทางแสวงหา อำนาจด้วยแล้ว ย่อมจะไม่ลงกันกับพระพุทธศาสนาเลย แต่เพราะพระพุทธศาสนานี้ หมายถึงพระธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้ามีนับเนื่องประการถึง 84,000 พระธรรมชั้น ๓ พระธรรมเหล่านี้ เกี่ยวข้องกับสรรพสิ่งที่มีชีวิตเริ่มต้นแต่ ปฏิสนธิจนกระทั่งถึงความตาย และเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น ๆ อีก นานัปการ บรรพต วีระสย(บรรพต วีระสย,2520:115) จะเห็น ได้ว่า การเมืองทั้งฝ่ายอาณาจักรและโดยเฉพาะ อย่างยิ่งอาณาจักรไทย วิถีชีวิตของคนไทยมีสถาบันหลัก 3 ประการ ได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และ สถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งมีความสัมพันธ์มาโดยตลอดนับตั้งแต่โบราณ ดังที่ สมบูรณ์ สุขสำราญ ได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรและอาณาจักรไว้ว่า

“ตามความคิดแบบจารีตนิยมของคนไทยนั้นความคงอยู่และความต่อเนื่องของสังคมไทย ตั้งอยู่บน รากฐานทางนามธรรมที่สำคัญ 3 ประการคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็น รากฐานทางศาสนา หมายความว่า พระพุทธศาสนานั้นเป็นเสมือนหลักเกณฑ์ทางศีลธรรมและพลัง ทางสังคมที่แทรกซ้อนวิถีชีวิต ของพุทธศาสนิกชนในทุก ๆ ด้าน ทั้งวิถีชีวิตส่วนตัวและวิถีชีวิตทาง สังคม ที่มีความสำคัญก็คือ เป็นที่มาของ วัฒนธรรมและมรดกแห่งชาติของชาวพุทธ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นสัญลักษณ์และพื้นฐานของความ ผูกพันของคนในชาติและเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมชาติ ความคิดเช่นนี้ นำไปสู่ความเชื่อที่ว่าความเจริญรุ่งเรือง ของชาติและสถาบันของ พระมหากษัตริย์มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเจริญรุ่งเรือง เรื่องของ พระพุทธศาสนา ในทำนองเดียวกันความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาบังชี้ถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติ ศาสนาและสถาบัน พระมหากษัตริย์จึงไม่อาจจะแยกออกจากกันได้(สมบูรณ์สุขสำราญ,2527:39)

เพราะเหตุนี้ สถาบันหลัก 3 ประการ จึงไม่อาจจะแยกออกจากกันได้และพุทธศาสนานั้นนับว่าเป็น เครื่องมือ ที่แท้ที่จะทำให้เกิดความชอบธรรมในการปกครองหรือระบบการเมือง ดังนั้นศาสนาจึงเป็นเรื่องของ สังคมและ การเมืองด้วยเมื่อพิจารณาในแง่พระพุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องกับการเมืองได้ในลักษณะที่มีอยู่และ ดำรงอยู่ในสังคมของ มนุษย์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ตามทัศนะของอาจารย์จางค์ ทอง ประเสริฐ ที่ได้กล่าวในงาน “พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง” ว่าทั้ง 3 สถาบันนี้กำลังมีความเหนียว แน่นยากที่จะแก้ไข โดยเฉพาะใน สังคมไทยและได้เสนอแนวคิดไว้ให้พิจารณาในการปฏิบัติงานแบบ พระพุทธเจ้าไว้ดังนี้...

“ในสมัยพุทธกาลพระพุทธศาสนาไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเลยพระพุทธเจ้าได้ทรงดำเนินการ พระ ศาสนาอย่างอิสระไม่ขึ้นต่อพรรคการเมืองใด ๆ หรือว่า ต่อระบบการปกครองใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะ เหตุนี้ พระพุทธเจ้าทรงสามารถประกาศพระศาสนาได้ทุกประเทศตามแคว้นแคว้นไม่เลือกว่าแคว้นนั้นนั้น จะมีการ

ปกครองในระบบใดก็ตาม พระพุทธศาสนาสามารถเข้าและเข้าสู่จิตใจของประชาชนได้ทุกชาติ ชั้นวรรณะและทุกเพศทุกวัย ในระยะเวลา 45 ปีที่พระพุทธองค์ทรงประกาศพระศาสนาพระองค์ได้เสด็จ จาริกจากแคว้นโน้นมาสู่แคว้นนี้ เสด็จจากแคว้นนี้ไปสู่แคว้นโน้นอยู่ตลอดเวลา การดำเนินการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์และบรรดาสาวกทั้งหลายมิได้ถูกแทรกแซงจากผู้ปกครองประเทศและนักการเมืองใดๆ ทั้งสิ้น พระพุทธองค์ทรงทำงานอย่างเป็นอิสระจริงๆ ทั้งนี้ก็ได้รับความอุปถัมภ์จาก บรรดาผู้ปกครองประเทศและประชาชนด้วยดีมาโดยตลอด แต่เป็นการให้ความอุปถัมภ์อย่างบริสุทธิ์ใจ มิได้มีการเมืองมาปะปนเลย การเผยแผ่พุทธศาสนาจึงดำเนินไปด้วยดีและบริสุทธิ์ผุดผ่องยิ่ง พระพุทธศาสนาจึงสามารถทรงตัวอยู่ได้ด้วยดี อย่างบริสุทธิ์ผุดผ่องตลอดมา(จันทน์ ทองประเสริฐ,2520:172)

จะเห็นได้ว่า อาจารย์จันทน์ ทองประเสริฐ ได้แสดงความคิดถึงบทบาทความสำคัญในพระพุทธศาสนาว่า ไม่ได้ข้องแวะกับเรื่องอำนาจหรือเป็นฝ่ายในทางการเมืองเลย แต่อาศัยพระกรุณาคุณแห่งพระพุทธองค์จึงสามารถ อยู่ได้ในทุกระบบของสังคม เพราะถ้าพระพุทธองค์ทรงเป็นฝ่ายก็จะทำให้เกิดอคติลำเอียงและไม่สามารถจะเผยแผ่ พระพุทธศาสนาได้กว้างไกล หรืออาจจะกลายเป็นเครื่องมือให้ผู้อื่นแสวงหาอำนาจได้ในที่สุด เพราะว่า พระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในแง่ของหลักธรรมคำสอนเพราะหลักคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมี ปรากฏถึงการเมืองและพระพุทธองค์ได้ตัดเพื่อความร่วมมือของชาวเมือง ซึ่งคำสอนในลักษณะนี้ มีอยู่ปรากฏใน พระไตรปิฎก

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่อยู่กับชีวิตคนในทุกระดับ เมื่ออยู่ตามลำพังตนก็จะมีธรรมประจำตน เมื่อรวมกันเป็นบ้านเป็นเรือนก็มีธรรมะสำหรับบ้านเรือนเพื่อให้ผู้ปกครองบ้านเรือนได้ปฏิบัติตัวอย่างเช่น ขรवास ธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน นอกจากนี้การรวมกันเป็นเมืองก็มีธรรมสำหรับเมือง คำสอนใน พระพุทธศาสนาจึงพอแก่การแจกจ่ายไม่เฉพาะเมือง แม้แก่โลกก็ไม่หมดและเป็นธรรมะที่เป็นไปเพื่อความสงบร่มเย็น แก่ตนเอง บ้านเรือน บ้านเมือง และโลก เมื่อมาพิจารณาดังนี้แล้ว พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตจึงแยกออกจากกันไม่ได้ อย่างน้อยที่สุดพระพุทธศาสนามีบทบาทในการดำเนินชีวิต 3 ประการได้แก่

1) พระพุทธศาสนาเป็นพลังที่สร้างบูรณาการของสังคมเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมและจริยธรรมทางสังคมช่วยส่งเสริมความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรมและความเป็นชาติ ซึ่งในแง่นี้พระพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและค่านิยมของชาวพุทธโดยตรง

2) พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดแนวทางความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม ซึ่งในแง่นี้ พระพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

3) พระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่มีหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติ และปัญหาทางศีลธรรมเท่านั้นเกี่ยวข้องกับความ เสมอภาคกันในโอกาสทางสังคมเศรษฐกิจและการเมืองอีกด้วย(พลศักดิ์ จิรไกรศิริ,2527:1)

เนื่องจากประเทศเป็นสังคมใหญ่การเมืองอันเป็นกิจกรรมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับ อำนาจในการควบคุมสมาชิกสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบสังคมซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนใน สังคมอย่างมาก สำหรับพระพุทธศาสนานั้นคือ วิถีชีวิตของประชาชนชาวพุทธเป็นที่มาและรากฐานของกำหนดธรรม เนียม ประเพณีสังคม และวัฒนธรรม ในทุกๆ ด้าน ดังนั้น พระพุทธศาสนากับการเมืองจึง

ต้องเกี่ยวข้องกับผสมผสาน ควบคู่กันไปชนิดที่แยกออกจากกันไม่ได้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง

เพราะเหตุนี้ การเมืองจะดำเนินไปด้วยดีและประสบความสำเร็จจึงต้องมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นแนวทางในการดำเนินงานทางการเมืองอีกด้วย

พระพุทธศาสนากับประชาธิปไตยในปัจจุบัน

1. ประชาธิปไตยในปัจจุบัน

คำว่า “ประชาธิปไตย” แปลว่า การปกครองที่ยิ่งใหญ่โดยยึดเสียงของประชาชนส่วนมากเป็นเกณฑ์ ถูมติ ปวงชนเป็นใหญ่, การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ในภาษาอังกฤษ คือ Democracy มาจากภาษากรีกว่า Demokratia มาจาก Demos = ประชาชน Kratia = อำนาจ เมื่อแปลรวมกันตรง กับคำอังกฤษว่า People’ Power สรุปคานิยามของประชาธิปไตย คือ รูปแบบการปกครองที่ประชาชนทรงอำนาจ สูงสุด และใช้อำนาจนั้นทางผู้แทนของตน”(สุชีพ ปุญญานุภาพ,2541:34) หรือจะแปลโดยสรุป คือ การ ปกครองโดยยึดเสียงข้างมากเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเดียวกับการปกครองแบบสามัคคีธรรมในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา แปลว่า หลักการปกครองที่ชอบธรรม สามัคคีธรรม หมายถึง การปกครองที่พร้อมเพรียงอย่างชอบ ธรรม

เพราะว่า หลักการทางประชาธิปไตยนั้น ซึ่งเป็นระบบการเมืองการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจปกครองตนเอง หลักการนี้เป็นการใช้อำนาจในการปกครองตนเองที่ประชาชนยอมมอบอำนาจผ่านคณะผู้บริหาร เช่น รัฐบาล และ สถาบันทางการเมืองในรูปแบบการเลือกตั้งเป็นต้น คือ การปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ มีอำนาจสูงสุด และมีลักษณะ พิเศษ คือ ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และมีสิทธิ อำนาจ และโอกาสในการเข้าควบคุม กิจการทางการเมืองของชาติที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีการยอมรับสิทธิ เสรีภาพ และ ความเสมอภาค ความสำคัญและประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งกันและกันโดยมีเหตุผลเป็นเครื่องนำมาซึ่งความสุขร่วมกัน ปัจจุบันประชาธิปไตยมี ลักษณะสำคัญทั้งทางสังคมเศรษฐกิจและการเมือง ประชาธิปไตยน่าจะหมายถึงปรัชญาของสังคมมนุษย์ หรือวิถีชีวิตที่ ยึดถืออุดมคติ หรือหลักการที่กำหนดพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในกิจการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม”

2. ประเภทของประชาธิปไตย

ประเภทของประชาธิปไตยสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

1) แบบโดยตรง (Direct Democracy) หรือ แบบบริสุทธิ์ (Pure Democracy)คือ การที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม โดยไม่ต้องผ่านตัวแทนหรือมติของที่ประชุมประชาชนใช้อำนาจปกครองกันเอง เลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยตนเอง เหมาะสำหรับประเทศเล็ก ๆ และประชากรไม่มาก เช่น รัฐกรีกในสมัยโบราณ เรียก ประชุมประชาชนทุกคนและลงมติโดยการชุมนุมหรือนำก้อนหินไปใส่ในภาชนะบรรจุช้ายหรือ ขาวว่า จำนวนก้อนหินคือ คะแนนเสียง กรณีตัวอย่าง ที่มีการเรียกประชุมบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีจำนวนไม่มาก เช่น ประมาณ 100-200 คน มีการ อภิปรายถกเถียง จากนั้นก็ลงคะแนนเสียงเพื่อหาข้อยุติ ถือได้ว่าเป็นประชาธิปไตยโดยตรง แต่ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เช่น จังหวัด หรือประเทศชาติ การใช้ระบบประชาธิปไตย

โดยตรงคงกระทำกันไม่ได้ ต้องใช้ระบบประชาธิปไตยโดย การเลือกตั้งตัวแทน(ลิขิต อีริเวคิน,2546:12) เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ ส.ส.

2) แบบโดยอ้อม (Indirect Democracy) หรือแบบมีผู้แทนราษฎร (Representative Democracy) คือ การที่ราษฎรปฏิบัติโดยการเลือกสรรบุคคลที่มีศักยภาพทางด้านความรู้และจริยธรรมเข้าไปบริหารและตัดสินใจแทน ตน ในวาระ 2 ปี 4 ปี หรือ 5 ปี ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) ไปทำหน้าที่ใช้ อำนาจอธิปไตยทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ รูปแบบของรัฐบาลมี 3 ระบบ คือ

2.1) แบบรัฐสภา (Parliamentary Form) คือ สถาบันที่สำคัญที่สุด เพราะนายกรัฐมนตรีมาจากพรรคเสียงข้างมากซึ่งได้สิทธิในการจัดตั้งรัฐบาล เป็นผลผลิตโดยตรงของการช่วงชิงอำนาจพระมหากษัตริย์กับรัฐสภา แหล่งกำเนิดหรือตัวแม่บทคืออังกฤษ(อานนท์ อาภาภิรม,2528:82) หลักการสำคัญ คือไม่แยกอำนาจระหว่างฝ่าย นิติบัญญัติ (Legislative) ฝ่ายบริหารรัฐสภา (ฝ่ายนิติบัญญัติ) และคณะรัฐมนตรี (ฝ่ายบริหาร) สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด รัฐสภามีหน้าที่ออกกฎหมายและมีฐานะอำนาจความสำคัญเหนือกว่าคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีจะเข้าดำรงตำแหน่งได้ ต่อเมื่อได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา แต่คณะรัฐมนตรีอาจยุบสภาได้ มีผู้นำของรัฐหรือประเทศ เป็นประธานสูงสุดที่ เรียกว่าประมุขมี 2 ประเภท ได้แก่ พระมหากษัตริย์เป็นประมุข และประธานาธิบดีเป็นประมุข ไม่มีบทบาททางการเมือง มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารประเทศที่ปกครองแบบรัฐสภาที่กล่าวมานั้น เช่น ประเทศไทย อังกฤษ เดนมาร์ก ญี่ปุ่น เป็นต้น

2.2) แบบประธานาธิบดี (Presidential Form) เกิดขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นแห่งแรก มีการประกาศอิสรภาพแยกตัวเองออกมาจากอาณานิคมของอังกฤษ ผู้นำของรัฐในสมัยก่อตั้งประเทศได้คิดสร้างระบบ การปกครองแบบการแยกอำนาจ คือ การแยกอำนาจหน้าที่ฝ่ายบริหารกับนิติบัญญัติ หลักการที่สำคัญของการแยก อำนาจได้แก่ประธานาธิบดีเป็นผู้สรรหาและแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี โดยขอความเห็นชอบจากรัฐสภา และรัฐมนตรีจะ เป็นสมาชิกรัฐสภาในเวลาเดียวกันไม่ได้(บรรพต วีระสัย,2525:150) รูปแบบการปกครองแบบประธานาธิบดีนี้ มีหลักการสำคัญ คือ

(1) เป็นการใชระบบการแยกอำนาจ (Separation of Power) ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐสภา) ฝ่ายบริหาร (ประธานาธิบดี) ฝ่ายตุลาการ (ศาล)

(2) แต่ละฝ่ายมีอำนาจและความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของตนแต่มีอำนาจในการยับยั้งและถ่วงดุลอำนาจเพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจเกินขอบเขต

(3) รัฐสภาและประธานาธิบดีได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและอยู่ในตำแหน่งจนครบวาระ

2.3) แบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี (Semi-parliamentary or Semi-presidential Forms) ซึ่งเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีกลุ่มหลากหลายหรือแบบพหุนิยม (Pluralism) ได้แก่ ระบบประชาธิปไตยที่มีผู้แทน และมีการแบ่งเป็น 2 ระบบ คือ ระบบรัฐสภา (Parliamentary System) และระบบประธานาธิบดี (Presidential System) ระบบการปกครองแบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดีนี้พัฒนามาจากประเทศฝรั่งเศส ในช่วงที่มีความวุ่นวาย ทางการเมือง ไม่ว่าประธานาธิบดีคนใดขึ้นมาดำรงตำแหน่ง ก็จะมีข้อขัดแย้งในรัฐบาล และรัฐสภา จนต้องลาออกและ ยุบสภาบ่อยครั้ง เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาารูปแบบการ

ปกครองเสียใหม่ กล่าวคือเป็นการผสมผสาน กันของสองระบบ ระหว่างรัฐสภากับประธานาธิบดี ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนที่กล่าวมานั้น มีกลุ่มหลากหลาย โดย ถือสภาพทางสังคมซึ่งจะทำให้ระบบการปกครองอยู่รอด เรียกว่า ระบบพหุนิยม (Pluralism) ในประเทศที่ด้อยพัฒนา หรือกำลังพัฒนาอาจจะมีกลุ่มพหุนิยม (หลากหลาย) น้อย โดยจะมีลักษณะการปกครอง ซึ่งมีรัฐบาล ประชาชน ได้ รวมตัวกันเป็นกลุ่มหลากหลายโดยผู้แทนของประชาชน และเพื่อประชาชนโดยมีหลักการสำคัญ คือ

- (1) เป็นการปกครองผสมผสานระหว่างรัฐบาลแบบรัฐสภาและแบบประธานาธิบดี
- (2) ประธานาธิบดีได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศและประมุขฝ่ายบริหาร อยู่ในตำแหน่งได้จนครบวาระ มีอำนาจยุบสภาได้
- (3) ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี
- (4) รัฐสภามีอำนาจควบคุมรัฐบาลและออกกฎหมาย
- (5) ถ้าสภาลงมติไม่ไว้วางใจ คณะรัฐบาลต้องลาออกแต่ประธานาธิบดีไม่ต้อง ตัวอย่างเช่นประเทศฝรั่งเศส เริ่มเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

3. หลักการปกครองแบบประชาธิปไตย

หลักการปกครองแบบประชาธิปไตย จะเห็นได้ว่า โลกตะวันตกถือเป็นต้นกำเนิดการปกครองในระบบ ประชาธิปไตยมีวิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองตั้งแต่อดีต ลักษณะเป็นประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy) ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาความเป็นมาของหลักการประชาธิปไตยในปัจจุบัน มีลักษณะ 10 ประการ ได้แก่

- 1) อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หรือของมหาชน
- 2) ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งผู้นำโดยเสรี
- 3) ประชาธิปไตยเน้นการมีผู้นำที่มีความรับผิดชอบ
- 4) ประชาธิปไตยมุ่งให้มีระบบกฎหมายที่ประกันความเสมอภาคของประชาชน
- 5) ประชาธิปไตยยอมรับการมีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคขึ้นไป
- 6) ประชาธิปไตยส่งเสริมการมีความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
- 7) ประชาธิปไตยไม่มีการกีดกันกลุ่มสำคัญๆ ออกจากการมีส่วนในการบริหารประเทศ
- 8) การมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
- 9) ประชาชนมีความสำนึกในหน้าที่แห่งการเป็นพลเมืองดี
- 10) เป็นความเชื่อมั่นในความดีของมนุษย์(ลัทธิกาล ศรีวระมย,2538:22)

นอกจากนี้ ยังมีหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย ในประเด็นที่น่าศึกษาอีก 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) สิทธิ เสรีภาพ หลักการที่สำคัญคือ อาศัยเสียงข้างมาก ดังคำที่ว่า “เสียงของประชาชนนั้นเป็นเสียงสวรรค์” แต่สิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นต้องอยู่ภายใน ขอบเขตแห่งกฎหมาย ผู้เขียนขอแยกออกเป็น 2 ศัพท์ คือ คำว่า สิทธิ และ คำว่า เสรีภาพ กล่าวคือ สิทธิ (Rights) คือ อำนาจอันชอบธรรมหรือความสามารถที่จะกระทำการได้โดยชอบธรรม สิทธิของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ ได้รับการยอมรับโดยธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมาย เพราะฉะนั้นอำนาจอื่นแม้กระทั่งอำนาจของรัฐจะก้าวล่วงใน สิทธิของบุคคลไม่ได้ ส่วน

เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง ความอิสระในการกระทำการใดๆ ได้ตามปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง แต่มีขอบเขตอำนาจจำกัดว่าต้องไม่ละเมิดกฎหมายหรือสิทธิของบุคคลอื่น เสรีภาพนั้นเป็นเครื่องมือ เพื่อจะสร้างและใช้โอกาส ไม่ถูกปิดกั้น เปิดโอกาสให้ศักยภาพของเรามีช่องทางออกไปเป็นประโยชน์ ได้จริงสิทธิและเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ของชนชาวไทย ตั้งแต่ มาตรา 26-65 ยกตัวอย่าง เช่น มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญที่รับรองไว้โดยชัดแจ้งโดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง โดยมีมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม สิทธิเสรีภาพยังแยกออกได้เป็นข้อ ๆ ได้แก่ สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย สิทธิส่วนบุคคล เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ และการโฆษณา เสรีภาพในการนับถือศาสนาและ เสรีภาพในการสมาคมหรือรวมกลุ่ม ดังรายละเอียด เช่น

สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย หากบุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหาไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรืออาญา (Civil or Criminal Cases) บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมตลอดถึงการได้รับทราบสิทธิที่จะสามารถกระทำ เช่น ขอบพบทนายความเพื่อรับคำปรึกษา หรือผลการให้การ ที่สำคัญที่สุดคือ บุคคลจะต้องไม่ ถูกลงโทษถึงแก่ชีวิต เสียชื่อเสียงหรือเสียทรัพย์สินโดยปราศจากการพิจารณาตามขบวนการแห่งกฎหมาย ในบางครั้ง เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินที่เป็นภัยต่อความสงบและความมั่นคงของรัฐหรือในยามศึกสงคราม รัฐอาจจะละเมิดสิทธิและ เสรีภาพของบุคคลได้ โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายการศึก (Martial Law) หรือประกาศภาวะฉุกเฉิน (Emergency) โดยถือว่า การละเมิดนั้นกระทำไปโดยความจำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของรัฐหรือสังคมโดยรวม สิทธิ ต้องควบคู่กับ หน้าที่ ส่วนเสรีภาพ ต้องควบคู่กับ ความรับผิดชอบ(พระพรหมคุณาภรณ์,2543:34)

2) ความเสมอภาค (Equality)ซึ่งเป็นพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (human dignity) ย่อมได้รับ การรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยมิต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่น ๆ อาทิเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิดเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย คนทุกคนมีความเท่าเทียม กันเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเป็นขอบเขต และเป็นเครื่องสมานอีกด้วย เสรีภาพต้องมีขอบเขต คือความเสมอภาค ที่ไม่ล่วงล้ำ ก้าเกิน ไม่ละเมิดต่อผู้อื่นและมีโอกาสที่จะใช้เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ความสม่ำเสมอในการที่จะร่วมกันแก้ปัญหา และร่วมสร้างสรรค์ เสมอในสุขและทุกข์ คือ ความมีสมานฉันท์ (Harmony)ความเสมอภาคนี้ ถ้ามองไม่ดีก็ทำให้เกิด การแก่งแย่งช่วงชิงกันโดยคอยระแวง แบบแบ่งแยกและแก่งแย่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า คน ไทยสมัยก่อนให้ความสำคัญกับความเสมอภาคเชิงสร้างสรรค์ แต่ปัจจุบันคนไทยตีความของคำนี้ไปในทางที่ไม่ค่อยจะ สร้างสรรค์

3) ภราดรภาพ (Fraternity) คือ ความเป็นพี่น้อง คำว่า “สามัคคี” และคำว่า “เอกภาพ” ที่เราใช้เป็น “เอกภาพ” สามัคคีหรือเอกภาพ ซึ่งมีความหมาย ที่ต้องการของ ภราดรภาพ เป็นฐานและเป็นสถานภาพแวดล้อมที่ เอื้อให้การใช้เสรีภาพและความเสมอภาค เกิดผลองงามและสัมฤทธิ์ผลได้จริง ถ้าไม่มีภราดรภาพ

หรือเอกภาพแล้ว เสรีภาพและความเสมอภาคจะโน้มเอียงไปในทางที่จะทำให้คนแบ่งแยกและแก่งแย่งกันแล้ว ก็เกิดปัญหา ภารดรภาพนี้ จะเป็นตัวเพิ่มพลัง คือ ทำให้เกิดกำลังมากขึ้น พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวไว้ว่า ภารดรภาพ สามัคคี หรือ เอกภาพ เท่าที่ผ่านมาประชาธิปไตยของเรามัวแต่เน้นกันที่เสรีภาพและความเสมอภาค ความจริงภารดรภาพก็มีความสำคัญ อย่างยิ่ง ถ้าปล่อยให้หลบ ๆ แฝง ๆ อยู่ดีไม่ดีก็จะหายไปเสียเลย ภารดรภาพจะขัดเครื่องกีดขวางทางจิตวิทยาที่มีต่อ ระบบประชาธิปไตย ความยากลำบากที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่ การสร้างระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่อยู่ที่การ สร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตย และการร่วมมือกัน ทำงานของสมาชิกในสังคม ประยงค์ สุวรรณบุบผา(ประยงค์ สุวรรณบุบผา,2537:199) ประเทศไทยเรา แม้จะมีปัญหาน้อยในเรื่องการแบ่งแยกกันอยู่อย่างนี้ แต่สิ่งที่จะมารองรับสังคมไว้ คือ ภารดรภาพ ที่เรียกว่า สามัคคี เอกภาพ ดังนั้น พื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทย มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อภารดรภาพ หรือ เอกภาพ มี 2 ประการ คือ

1) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กล่าวคือ ภาษาไทยที่ใช้สื่อสาร เรียกกันด้วยถ้อยคำ ฉันทาติพิน้อง พบ คน สูงอายุก็เรียกคุณตาคุณยาย พบคนรุ่นใกล้เคียงพ่อแม่ก็เรียกว่า ลุง ป้า น้า อา พบคนอายุใกล้เคียงกับตน ก็เรียกว่า พี่ น้อง พบเด็กก็เรียกลูกเรียกหลาน ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ในระดับนี้ เป็นหลักสำคัญของ ประชาธิปไตยในสถาบัน ตั้งแต่ครอบครัวเป็นต้นไปถึงสังคมที่แผ่ขยายออกไป อันจะนำมาซึ่งความรัก ความ สมัคสมานสามัคคี ที่จะนำมาซึ่ง ความสันติสุขในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

2) ความสัมพันธ์ระหว่างหมู่หรือกลุ่มชน กล่าวคือ คนไทยให้เกียรติต้อนรับ และปรับตัวเข้ากับคนต่าง เชื้อชาติต่างศาสนาได้อย่างประสานกลมกลืนมาก หากจะมีความรังเกียจเคียดแค้นบ้างเมื่อเทียบกับที่มีใน สังคมอื่น ก็ นับว่าน้อยอย่างยิ่ง ยากที่จะเกิดปัญหาเกี่ยวกับการแบ่งแยก เสรีภาพและความเสมอภาคที่แท้จริง ประสานและเสริมกัน กับภารดรภาพ แต่ถ้าไม่เป็นเช่นนั้น ถึงแม้ประชาชนมีเสรีภาพและความเสมอภาค เมื่อ ขาดภารดรภาพหรือสามัคคีเอกภาพแล้ว ประชาธิปไตยก็ไม่อาจบรรลุจุดหมายในการที่จะสร้างสรรค์สังคม ที่มั่นคงมีสันติสุข ในขั้นสุดท้าย ภารดร ภาพที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อคนมีการศึกษา ได้พัฒนาจิตใจและ ปัญญา (Development of Spirituality and Wisdom) รู้เข้าใจแจ้งในความจริงของโลกและชีวิต จนข้ามพ้น ความรู้สึกแบ่งแยก กีดกัน คับแคบ หวงเหวน ที่เรียก ในทางธรรมว่า “มัจฉริยะ” (Niggardliness) ทั้ง 5 ประการ พระพรหมคุณาภรณ์,2543:204) เช่น วรรณมัจฉริยะ (ความหวงเหวนกีดกันกันในเชิงแบ่งแยกชาติชั้น วรรณะ) เป็นต้น ได้หมดสิ้น และในบรรยากาศแห่ง ภารดรภาพนี้ การใช้เสรีภาพและความเสมอภาคจึงจะนำ ประชาธิปไตยไปสู่จุดหมายที่เป็นประโยชน์สุขของ ประชาชนอย่างแท้จริง

พระพุทธศาสนากับหลักธรรมใช้ในการเมืองการปกครอง

พระพุทธศาสนากับหลักธรรมใช้ในการเมืองการปกครองจะต้องยึดเป็นข้อปฏิบัติในการปกครองเป็น สำคัญ ได้แก่

1. **หลักอปริหานิยธรรม 7** คือ หลักธรรมที่ปรากฏในมหาปริณีพพานสูตร ที่มุนิกาย มหาวรรค เพื่อ แก้ปัญหา ทางการเมืองการปกครองที่ใช้อยู่ในแคว้นวัชชี แคว้นศากยะ และแคว้นมัลละ ซึ่งปกครองโดยมี

กษัตริย์แต่ไม่มีอำนาจ สิทธิขาด ซึ่งการบริหารจะกระทำโดยรัฐสภา ที่เรียกว่า สันฐาการ ประธานหรือประมุข รัฐสภาดำรงตำแหน่ง ตามเวลา ที่กำหนด คณะกรรมการก็คัดเลือกจากหัวเมืองต่างๆ รัฐที่ปกครองด้วยระบบนี้ มีหลักอยู่ 7 ประการ ได้แก่

1.1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ การประชุมพบปะปรึกษาหารือมีความจำเป็นที่จะช่วยระดมความคิด เห็น หาข้อยุติร่วมกัน การวางระเบียบกติกากฎทางสังคม หรือแม้กระทั่งการปรับความเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อ ระบบการปกครอง

1.2 พร้อมเพรียงกันในการเข้าประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ตลอดถึงความพร้อมเพรียงในการทำกิจการงานทุกอย่างที่ได้ทำร่วมกัน อันจะเป็นผลให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ ไม่ แบ่งแยกเป็นฝักฝ่าย

1.3 ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ การให้ความเคารพยึดถือปฏิบัติในกฎระเบียบกติกากฎที่ตกลงกันไว้ อย่าง เคร่งครัด ที่สมาชิกในสังคมได้ร่วมกันบัญญัติหรือตกลงกันไว้ เป็นการชี้ให้เห็นถึงการให้ความเคารพในกฎเกณฑ์ที่ได้บัญญัติเอาไว้ในอดีตที่ดีงาม ซึ่งบรรพชนคนรุ่นก่อนได้ร่วมกันตกลงบัญญัติเอาไว้ หากเพิกถอนสิ่งที่ดีงามเหล่านั้น ก็จะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความเคารพ ยำเกรงในสิ่งที่ดีงามนั้น อันอาจจะส่งผลไปสู่ความขัดแย้งทางสังคม ใน ภายหลังก็ได้

1.4 การให้ความเคารพ ยำเกรง นับถือ ให้เกียรติผู้ใหญ่ของบ้านเมือง และยอมรับฟังข้อคิดเห็นไม่ละเลย ต่อคำแนะนำตักเตือนของท่าน ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ยาวนาน ข้อนี้มีลักษณะคล้ายกับข้อ 3 ต่างกันแต่ ข้อนี้เน้นที่ตัวบุคคล ในขณะที่ข้อ 3 เน้นที่หลักการ

1.5 การให้เกียรติ ค้ำครอง ป้องกันสตรีมิให้ถูกข่มเหงรังแก หลักการข้อนี้มุ่งถึงการป้องกันการละเมิดสิทธิสตรี ซึ่งสังคมดั้งเดิมถือว่า สตรีนั้นไม่ค่อยมีปากมีเสียง หรือมีบทบาทในสังคม แต่อย่างไรก็ตามสตรีก็มีบทบาทใน ครอบครัว หากสตรีไม่ได้รับการค้ำครอง ก็อาจจะกระทบกระเทือนถึงความดีงามภายในสังคมได้

1.6 การให้ความเคารพบูชาสักการะเจดีย์ ปูนียสถาน ปูนียวัตถุ อนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ ระวังให้ทำความดี เป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความสามัคคีของชนในชาติ ไม่ปล่อยให้ประเพณี หรือการบูชาต่างๆ ที่เคยกระทำกันต่อปูนียสถานเหล่านั้น สูญหายไป

1.7 การให้การอารักขา บำรุง ค้ำครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่สมณพราหมณ์ บรรพชนนักบวชผู้ทรงศีลธรรมอันบริสุทธิ์ ผู้เป็นตัวอย่างที่ดีทางศีลธรรม และขอให้ตั้งใจไว้ว่าท่านผู้ทรงคุณธรรมเหล่านั้นที่ยังไม่มาฟังมาสู่ แว่นแคว้น ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ข้อนี้เป็นการชี้ให้เห็น ถึงการให้ความสำคัญของสถาบันศาสนา อันเป็นศูนย์รวม จิตใจของประชาชน หากผู้ปกครอง หรือผู้บริหารบ้านเมืองไม่ให้ความสำคัญ ก็ถือว่าขาดสรรพกำลังในการช่วยบริหาร บ้านเมืองให้เกิดความสันติสุขร่มเย็น

2. หลักกคติ 4 กล่าวคือ หลักธรรมข้อนี้ มีสำคัญสำหรับนักปกครองที่จะต้องละเว้นกคติ 4 เพื่อให้เกิดความ เป็นธรรมในสังคม ผู้ปกครองต้องละเว้นจากกคตินี้อย่างเด็ดขาดให้ได้ เพราะเป็นทางแห่งความประพฤติที่ดี เป็นหาญ ธรรมในสังคมอย่างยิ่ง เป็นฐานะอันไม่พึงถึง 4 ประการ ดังนี้

2.1 ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ เพราะพอใจ หรือเพราะรักในผู้นั้น จึงทำให้ผู้นั้นได้ดีเป็นคนเด่นในสังคม

2.2 โทสาคติ ลำเอียงเพราะซัง ไม่ชอบหน้า ไม่พอใจในผู้นั้น แม้เขาทำดีเพียงใด ความดีก็ไม่ปรากฏ

2.3 โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลงหรือเขลา ไม่รู้ความจริง ไม่เห็นความดีของเขา มักจะเห็นผิดพลาดไป

2.4 ภยาคติ ลำเอียงเพราะขลาดกลัว อาจกลัวเพราะเขามีเงินมีทอง มีอำนาจ มีญาติ พี่น้องใหญ่โต กว้างขวางในสังคม

เพราะเหตุนี้ การปกครองคน หรือจะปกครองผู้อื่น นักปกครองขาดความยุติธรรมขาดความเที่ยงตรงเสียแล้ว ชุมชนนั้น สังคมนั้น และรัฐนั้น ก็จะเกิดความระส่ำระสาย เกิดความไม่เรียบร้อย เพราะมีความไม่เสมอหน้ากัน ผู้เป็น นักปกครอง จะต้องใช้ความเที่ยงตรง ใช้หลักของความยุติธรรม งดเว้นไม่ประพฤติสิ่งที่ก่อให้เกิด ความไม่เป็นธรรม ที่จะก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรม คือ จะต้องละเว้นจากความลำเอียง ก็คือ หลักของอคติ 4 นี้เป็นประการสำคัญ

3. หลักพรหมวิหาร 4 กล่าวคือ หลักธรรมสำคัญของผู้ปกครอง เป็นธรรมสำหรับทุกคนที่จะต้องอยู่ ร่วมกับ ผู้อื่นในสังคม ในฐานะเป็นพรหม คือ เป็นผู้ที่มีศักยภาพในการที่จะสร้างสรรค์และธำรงรักษาสังคมไว้ หลักธรรมข้อนี้จำเป็นว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เป็นใหญ่หรือผู้ปกครอง บริหารคนที่จำเป็นจะต้องประพฤติปฏิบัติ มี 4 ประการ คือ

3.1 เมตตา ความรักปรารถนาดี มีไมตรีต่อประชาชนหรือผู้อยู่ใต้ปกครอง กล่าวคือปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมีความสุขโดยทั่วหน้า

3.2 กรุณา ความสงสาร คิดช่วยเหลือให้ประชาชนหรือผู้อยู่ใต้ปกครองพ้นจากทุกข์โศกในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงประชารวมถึงสัตว์ทั้งปวงด้วย

3.3 มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อประชาชนหรือผู้อยู่ใต้ปกครองประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ก็รู้สึกชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของเขาเหล่านั้น

3.4 อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิต เรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ไม่เข้าเต็มเมื่อผู้อื่นประสบกับความทุกข์ พิจารณาเห็น การกระทำของเขาเหล่านั้นตามหลักแห่งกรรม คือ การกระทำของเขาเอง ว่าเขาเป็นผู้กระทำขึ้น อันควรได้รับ ผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ

จะเห็นได้ว่า หลักธรรม นี้เป็นคุณสมบัติประจำใจสำหรับผู้ปกครอง จะต้องมุ่งธรรมสูงสุดดุจพรหม ผู้มี ใจคอ กว้างขวาง เยือกเย็น ไม่สร้างความวุ่นวายให้แก่ใคร มีบุคลิกลักษณะน่านิยมนับถือ เป็นที่พึ่งของสังคมได้ มีน้ำใจที่ ประเสริฐเปี่ยมด้วยมนุษยธรรม มองโลกในแง่ดี ซึ่งจะทำให้มีชื่อเสียงขจรขยายออกไป ชีวิตจะ ประกอบด้วยความผาสุก ในทุกๆ ที่ ผู้คนศรัทธา เคารพ ในตัวของผู้ปกครอง เมื่อชุมชน สังคม หรือรัฐใดก็ตาม ที่นักปกครอง มีเมตตา กรุณา ธรรมแล้ว ชุมชนนั้น สังคมนั้นและรัฐนั้น ก็ย่อมมีแต่ความสงบร่มเย็น มีความสุข

4. หลักสัปปริสธรรม 7 กล่าวคือ คุณธรรมภายในสำหรับผู้ปกครอง มี 7 ประการ คือ

4.1 ธัมมัญญูตา เป็นผู้รู้หลักและเหตุ คือเมื่อดำรงตำแหน่ง จะทำหน้าที่อะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้ งาน รู้หน้าที่ ถึงกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิต เกี่ยวข้องกับหน้าที่รับผิดชอบของตน โดยรู้ ว่าสิ่งนี้เป็น เหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ และจะให้ความสุขแก่ผู้อยู่ใต้ปกครองได้อย่างไร และให้การ ช่วยเหลือตั้งตนอยู่ใน หลักการนั้น

4.2 อัตถัญญตา รู้จักจุดมุ่งหมายและผล คือรู้จุดมุ่งหมายที่ตนกระทำว่ามีจุดมุ่งหมายอะไรในการปกครอง คือปรารถนาให้ผู้ใต้ปกครองมีความสุขเป็นหลักในการปกครอง

4.3 อุตตัญญตา รู้จักตน คือรู้ตามความเป็นจริงว่า โดยชาติ โดยตระกูล โดยหน้าที่ โดยคุณธรรม และความรู้ที่ตนมีอยู่แล้ว จะประพัตินให้สมกับที่เป็นผู้ปกครองว่าสิ่งที่ตนกระทำไปนั้น ให้อะไรแก่ผู้ใต้ปกครอง

4.4 มัตตัญญตา รู้จักประมาณ คือรู้จักประมาณในการลงทัณฑ์ และการเก็บเกี่ยวภาษีอากร แต่พอควร รู้จักประมาณในการแบ่งปันความสุขแก่ผู้ใต้ปกครองให้ทั่วถึง

4.5 กาลัญญตา รู้จักกาล คือรู้กาลอันควรในการทำกิจต่าง ๆ ว่าเวลาไหนควรจะทำอะไร

4.6 ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน คือรู้กิริยาที่พึงประพฤติปฏิบัติต่อชุมชนนั้นว่าแต่ละชุมชนมีความต้องการอะไร ควรจะสงเคราะห์อย่างไร จึงจะเหมาะสม

4.7 บุคคลัญญตา รู้จักบุคคล คือ รู้จิตของแต่ละบุคคลว่ามีความโน้มเอียงไปด้านใดผู้ปกครองที่มีความเข้าใจ หรือมีความรู้ในเรื่องดังกล่าว ย่อมสามารถช่วยให้สามารถทำงานกับบุคคลที่มีความหลากหลายได้อย่างเป็น เอกภาพ และมีประสิทธิภาพ

5. หลักจริต 6 กล่าวคือการบริหารงานบุคคลให้ดีขึ้นนั้น ต้องเข้าใจพื้นฐานทางด้านจิตใจของคน คือ ต้อง เข้าใจว่า คนที่เราเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือคนที่เกี่ยวข้องกับเรานั้น มีแนวโน้มไปด้านใด จะได้ปฏิบัติต่อเขาได้อย่างถูกต้อง และเป็นผลดีต่อการบริหารราชการแผ่นดิน 6 ประการ คือ

5.1 ราคจริต คนบางคนมีนิสัยไปในทางรักสวยรักงาม รักความเป็นระเบียบ พิถีพิถันในการทำสิ่งต่างๆ

5.2 โทสจริต คนบางคนมีนิสัยหุนหันพลันแล่น ด่วนได้ด่วนเสีย ไม่ค่อยพิถีพิถันหัดหัดง่าย

5.3 โมหจริต คน คนมีนิสัยไม่ค่อยกระตือรือร้น เฉื่อยชา ไม่ชอบแสดงออก เพราะขาดความมั่นใจในตัวเอง

5.4 สัทธาจริต คนบางคนมีนิสัยอ่อนไหวต่ออารมณ์ง่าย เมื่อถูกชักจูงก็มักจะคล้อยตามได้ง่าย

5.5 พุทธจริต คนบางคนมีนิสัยใฝ่รู้ ชอบค้นคว้า ชอบศึกษา จะพูด จะทำ จะคิดอะไร มักคำนึงถึงเหตุผล และถือหลักการเป็นสำคัญ

5.6 วิตกจริต มีความโลเล ไม่กล้าตัดสินใจ ชอบคิด และเป็นทุกข์ลวงหน้า ทั้ง ๆ ที่เรื่องนั้นยังไม่มาถึง เห็นได้ว่า ผู้ปกครองที่สามารถจำแนกบุคคลที่เข้ามาช่วยงานบริหารราชการได้ตามจริตของแต่ละคน ย่อมสามารถมอบหมายงานให้ทำได้ถูกต้อง เนื่องจากทุกคนมีจุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกันไป ก็จะสามารถใช้ความ แตกต่างให้เกิดประโยชน์กับบ้านเมืองได้ ตรงกันข้ามถ้าผู้ปกครองไม่ฉลาด ย่อมทำให้การบริหารบ้านเมืองประสบ ความล้มเหลวได้ง่าย ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “ ไม่ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ถึงจะบำเพ็ญประโยชน์ ก็ไม่สามารถ นำความสุขมาได้”

สรุป

จากการศึกษา “พระพุทธศาสนากับการเมือง” พบว่า การเมืองการปกครอง หมายถึง วิธีการดูแลบริหารรัฐ ในด้านต่าง ๆ ส่วนในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การปกครองเพื่อการศึกษา เป็นการปกครองที่ทำให้เกิดความสงบ เรียบร้อย จากการปกครองดูแลแผ่นดินที่เป็นอาณาเขตรัฐของตนรวมถึงการดูแลบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ ประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ภายในแผ่นดิน ซึ่งมี 3 บริบท คือ (1) ทางการเมือง (2) ทางสังคม และ (3) ทางเศรษฐกิจ ใน พุทธกาลนั้นมี 16 รัฐ หรือเรียกว่า “โสฬสมหาชนบท” พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องอธิปไตยไว้ 3 ประการคือ (1) อตฺตอธิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ (2) โลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่และ (3) ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ ผู้ปกครองต้อง มีคุณลักษณะเป็นผู้ทรงธรรม มีความยุติธรรม มีความรอบรู้ และมีความเป็นผู้ใหญ่ที่ดี โดยมีหน้าที่หลักคือ บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ผู้ใต้ปกครองอย่างถูกต้องและเป็นธรรม มีหลักการปกครอง 2 ประการ คือ หลักกฎหมาย และหลัก ศีลธรรม ที่พระราชาและผู้นำการปกครองจะต้องยึดถือเป็นข้อปฏิบัติ ให้เหมาะสมกับการเป็นอยู่ในสมัยนั้น ได้แก่ หลักอภิธานิยธรรม 7 หลักอคติ 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสัปปุริสธรรม 7 หลักจริต 6

โดยมีหลักการปกครองที่ชอบธรรม หมายถึง การปกครองที่พร้อมเพรียงอย่างชอบธรรม เป็นการปกครองโดยการรวมหลายรัฐแล้วเลือกผู้นำขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศ มีการสับเปลี่ยนกันตามแต่ประชาชนจะเลือกเข้ามา ที่เรียกว่า ประชาธิปไตย ที่มีอำนาจสิทธิ์ขาดอย่างระบอบราชาธิปไตย พระราชามีอำนาจในแบบ โลกาธิปไตย และ ธรรมาธิปไตย โดยมีหลักการปกครอง 3 ประเด็น คือ 1) มีสิทธิที่จะกระทำการใดๆ ที่ไม่ขัดต่อสิทธิ ของผู้อื่นหรือขัดต่อศีลธรรม มีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง 2) มีความ เสมอภาคตามกฎหมายของ”ไตรลักษณ์ “ และทางสังคม เช่น ชนชั้น เพศ และ 3) ภราดรภาพ คือความสมัคสมานสามัคคี ในหมู่คณะ แบบสามัคคีธรรมมาใช้ในสังคม ประวัติศาสตร์การปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย ได้รับอิทธิพลจาก โลกตะวันตก ประชาธิปไตยในสังคมไทยปัจจุบันอยู่ภายใต้ “การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นพระประมุข” คำว่า “ประชาธิปไตย” แปลว่า การปกครองที่ยิ่งใหญ่โดยยึดเสียงของประชาชนส่วนมากเป็นเกณฑ์ การประยุกต์วิธีการบริหารรัฐกิจที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา มา เช่น พรหมวิหาร 4 ซึ่งหลักธรรมที่ข้าราชการไทยควร ตระหนักน้อมนำมาใช้ได้แก่ อคติ 4 คือ ข้าราชการไทย มักตกอยู่ ในอำนาจอคติ คือ ความลำเอียง ยิ่งนักการเมือง จำเป็นที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจแล้วน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ สำหรับคุณธรรมของชาวไทย คือ หลักกาลามสูตร และเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างพอเหมาะพอสม ตามสมควรแก่ฐานะของแต่ละบุคคล

เอกสารอ้างอิง

- จิรโชค (บรรพต) วีระชัย.ดร. และคณะ. (2540). **รัฐศาสตร์ทั่วไป**.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จักร์ พันธุ์เพชร. ผศ. ดร..(2549). **การเมืองการปกครองไทยจากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: บริษัท มายด์ พับลิชชิง จำกัด.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2520). **แบบเรียนศาสนาสาธิต**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- เดโช สนวนานนท์. (2545). **พจนานุกรมศัพท์ทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต่างสื่อกว้างจำกัด.
- บรรพต วีระชัย. (2525). “**ลักษณะและรูปแบบการปกครอง**” ในเอกสารการสอนชุดวิชาหลักรัฐศาสตร์และการบริหาร หน่วยที่ 1-8 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์พาณิชย์.
- บรรพต วีระชัย. (2520).**ความคิดเชิงทฤษฎีการเมืองในพุทธศาสนาในทฤษฎีการเมืองสมัยสุโขทัยและสมัยกลาง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา. (2537). **สังคมปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร: โอเอส.พรินติ้ง เฮาส์. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2538). **การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิกจำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2547). **จาริกบุญ-จาริกธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2527). **ความคิดทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย. รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือ ม.ศ.ว..
- ลัทธิกาล ศรีวระมย์, ดร. สุขชัย ทองแก้วกุล. (2538). **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: SR printing.
- ลิขิต อีระเวทิน. ศ.ดร.. (2546). **ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาระบบการ พิมพ์.
- สมบูรณ์สุขสำราญ. (2527). **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2534). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี.ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรง พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2532). **อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- อานนท์ อาภาภิรม. (2528). **รัฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: O.S Printing House Co., Ltd.
- Prof. S.N.. (1999). **Modern Comparative Politics**. New Delhi: Prentice Hall of India Prive Ltd.
- Prof. K.C. Mishra. (1998). **Political Science Theory**. Delhi: Ajanta PraKashan.